

Puudetoetuste seaduse rakendumisel pahameeletorm alles tõuseb!

Algatuseks

tahan rõhutada, et puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse (PISTS) muudatused ise on **õiged ja hädavajalikud**, kuna vana seadus **ei täitnud ega saanudki täita** oma eesmärki „osaliselt kompenseerida PUUDEST tingitud lisakulutusi“, sest:

- puude olemasolu ja selle raskusastet **ei määratud mitte inimese organismi funktsioonide hindamise kaudu, vaid** oma igapäevatoimingutega toimetulemiseks teise inimese **kõrvalabivajaduse** ja selle sageduse **kaudu**
- toetuse suurus aluseks **ei olnud mitte lisakulutuste olemasolu** ja nende suurus, vaid lähtuti jälle vaid teise inimese abivajadusest ja selle sagedusest.

Kui eeltoodu üle tõsiselt järele mõelda, siis on see ju täiesti absurdne lähenemine seaduse eesmärgi saavutamiseks!

Selline ebamäärane ja ebaõige puude ja lisakulude tuvastamine (ainult teise inimese kõrvalabivajaduse olemasolu) viis selleni, et nimetatud seadusega püüti väga sageli lahendada ka nappide rahaliste vahenditega inimese igapäevaeluga toimetulemise probleeme. Sellisele järelduse jõuab igaüks, kes lisaks Eesti Päevalehe 15.jaanuari artiklis ilmunud diagrammile „Puuetega inimeste osakaal maakonniti“ uurib veel elanike keskmise vanuse ja keskmiste sissetulekute diagramme.

Ükskõik millise ühe seadusega ei saa lahendada inimese kõiki toimetulekuks vajalikke probleeme. Keegi ei väida, et üldjuhul sellisel moel inimesele antud toetus ei oleks äraelamiseks hädavajalik, kuid see peab toimuma teiste seaduste kaudu. Tehes seda PISTSi abil, on tulemuseks see, et PUUDEST tingitud lisakulude osaliseks kompenseerimiseks jääv summa on nii väikene, et see ei kompenseeri enam midagi ja seda summat pole võimalik riigieelarve real ka suurendada.

Seniste segaduste ja pahameele ajendiks on olnud uue süsteemi tehnilise toe mitteõigeaegse valmimise tõttu töövõimetus pensionite ja puudetoetuste hilinemisega kättesaamine. Sisetunne ütleb, et see kõik on alles „õied“ ja **õige pahameele „tormilaine“ tõuseb siis, kui uus kord rakendub**. Selle põhjuseks saab ilmselt mahukas taotlusvorm ja nende inimeste protestid, kes ei saa enam puuet ja puudetoetust, sest puude tuvastamine toimub organismifunktsioonide hindamise kaudu ja rahalise toetuse suuruse määramine puudest tingitud lisakulude hindamise kaudu.

Milleks mahukas taotlusvorm?

Selleks, et toetuse suuruse aluseks oleksid tõesti PUUDEST tingitud lisakulud, peab neid tegelikke kulusid kuidagi hindama. Põhimõtteliselt on selleks kaks võimalust:

- Täpsem tee seda teha oleks kahtlemata kulutšekkide alusel, kuid sellele olid puuetega inimeste esindusorganisatsioonide esindajad kategooriliselt vastu. Puudest tingitud tegelikud lisakulud on üldjuhul kordi suuremad, kui on riigi võimalused neid kompenseerida. Seega ei ole kuidagi põhjendatud suured administreerimise kulud, mida „tšekimajandus“ paratamatult põhjustaks.
- Teiseks võimaluseks on selgitada küsimustele vastamise kaudu, milliseid lisakulutusi inimesel olev puue/puuded põhjustavad ja spetsiaalse maatriksiga arvutada toetuse suurus.

PISTS-i töörühmas osalejad ei saa ministri määrusega kehtestatud küsimustikku/maatriksit kiita heaks ega tunnistada halvaks, sest nad pole näinud selle testitulemusi (kui testimist on üldse korrektselt tehtud), kuid olen veendunud, et vähemalt tegutseti õiges suunas. **Kui selgub, et see instrument ei kajasta adekvaatselt puudega inimese lisakulutusi, siis tuleb täpsustada nii küsimusi kui ka maatriksit.**

Analoogiliselt määratlevad puudest tingitud lisakulusid ka britid, kuid nende küsimustik on mitu korda mahukam.

Miks mulle ei määrata puue, kui ma vajan abi?

Urmas Harjumaalt kirjutab: „Kas vaimupuue, epilepsia ei ole puue? Aga epilepsia kohta pole ühtegi küsimust? Ja epilepsiaga tööle ka ei võeta. Ja Teie väidate, et kõik puuded ei vaja abi?“

Vaimupuuet ei ole küll keegi kuskil kahtluse alla seadnud. Siin on probleem pigem ühise arusaamani jõudmises, millised on vaimupuudest tingitud lisakulud ja milliste küsimustega saaks neid tuvastada. Epilepsia ei ole tõesti puue, vaid krooniline haigus, mida üldjuhul on õigete rohtude kasutamisel võimalik hoida kontrolli all. Seda kinnitas ka Eesti Epilepsialiidu tegevjuht Katrin Maiste. Epilepsia tüsistused võivad põhjustada ka organismifunktsioonide häireid ning sellisel juhul, sõltuvalt häirete

suurusest, võidakse inimesele määrata ka puue. Kuid mitte sellepärast, et inimesel on diagnoositud epilepsia. Analoogiline olukord on ka teiste krooniliste haigustega. Ja kui inimene ei saa tööle ning vajab abi, siis tuleb talle seda anda teiste meetmete kaudu.

Puude mõiste

ja selle termini kasutamise kohta võib pikemalt lugeda EPI Koja veebilehelt

<http://www.epikoda.ee/index.php?op=2&path=Invapoliitika>

Eesti keeles ei ole kasutatud „**puudega**” seonduvat ühtset ja erinevaid dokumente läbivat terminoloogiat s.t. erinevates dokumentides antakse sõnale „puue” erinev sisu!

Sotsiaalministeeriumi meditsiinilise terminoloogia komisjoni üldine soovitus on, et konkreetsetes seaduses tuleb enne teksti kallale asumist defineerida terminid ja neid siis järjepidevalt kasutada.

PIST seaduse mõttes on puue inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, mis koostoimes erinevate suhtumuslike ja keskkondlike takistustega tõkestab ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsel alustel.

Seega selle seaduse kontekstis ei ole määravaks inimese puudeliseks tunnistamisel mitte üksnes tema organismi probleemid, vaid see sõltub ka keskkonna takistustest. Samas tööealise inimese puude raskusaste ja puudest tingitud lisakulud ei ole üks-üheses seoses. Lisakulude suurust mõjutavad tugevalt, millistest inimese organismi probleemidest on puue tingitud, millised on sellest puudest tingitud lisakulud ja kui aktiivne on inimene.

Eeltoodust tulenevalt **ei ole välistatud, et mõne sügava puudega inimese puudest tingitud lisakulud (ja arvatud toetus) võivad olla väiksemad, kui mõne raske või keskmise puudega inimesel**. Seetõttu tulebki toetuse suuruse määramisel lähtuda mitte puuderaskusastmest, vaid tema võimalikest lisakuludest.

Õigluse huvides olgu meenutatud, et PISTSi töörühmas osalejad rõhutasid kuni lõpuni, et uue maatriksi rakendamisega **paralleelselt tuleb** Sotsiaalministeeriumil koostöös Haigekassaga **lahendada** fenüülketonuurikutele ja tsöliaakiahaigetele vajaliku spetsiaalse ja kallima **dieetoidu kompenseerimine** Haigekassa ennetava töö eelarvereaal. Nimetatud sihtrühma dieet ei ole dieet oma tavamõistes, vaid on HÄDAVAJALIK selleks, **et inimesest ei saaks puudega inimest**.

Probleemi komplitseeritus seisneb selles, et kui fenüülketonuurikuna sündinu hakkab kohe kasutama spetsdieeti, siis kasvab üles **puudeta inimene ja ta ei ole PISTSi subjekt**. Kuna ennetava tegevuse tulemusena puuet ei teki, siis on igati loogiline, et vajalik kompenseerimine toimub Haigekassa ennetustöö reaal. **Kahjuks on see probleem siiani lahendamata**.

Lugupidamisega,

Genadi Vaher

PISTSi töörühma liige EPI Koja juhatuse volitusega